

Conciliar vida laboral i familiar: tasca impossible per a les periodistes?

Informe sobre l'Enquesta a les dones periodistes de Catalunya sobre la conciliació de la vida laboral i familiar

Estudi realitzat per la
Secretaria de la Dona del Sindicat de Periodistes de Catalunya,
amb la col·laboració de l'Institut CATALÀ de la Dona
Autores: Estrella de Pablos i Elena Tarifa

Barcelona, desembre del 2003

Introducció

Segons el darrer informe del CES (Consejo Económico y Social) (<http://www.ces.es/actualidad/actual3.htm>) sobre la situació socio laboral de la dona a Espanya, on es reflexa el progrés de la dona espanyola en els darrers 10 anys, al menys des del punt de vista legal, també constata el fracàs de les normes establertes perquè la dona pugui desenvolupar la seva vida personal i professional amb plenitud; de fet, la taxa de fecunditat a Espanya és la més baixa d'Europa, l'atur de les dones és el doble que en la UE i les que treballen ho fan en condicions menys favorables que els seus companys homes.

Quant a la vida familiar, sembla que la cura dels infants i els ancians recau qüasi en exclusiva en les dones. L'informe aplaudeix les mesures que s'han posat en marxa des de les diferents administracions en aquesta àrea, com ara la llei de conciliació de la vida laboral i familiar de les persones treballadores del 1999 però critica el baix compromís presupuestari i que la normativa es centri en excès en temes laborals i no contempli les carències en matèria de serveis e infraestructures d'ajut a la cura dels infants i persones dependents.

En el marc d'aquest panorama no gens afavoridor per a les dones treballadores, la Secretaria de la Dona del Sindicat de Periodistes de Catalunya s'ha proposat esbrinar quina és la situació particular de les dones periodistes quant a la conciliació de la seva vida familiar i laboral i quines són les seves necessitats, tot tenint en compte les característiques inherents de la professió periodística: horaris extensos i de vegades poc flexibles, una dedicació bastant exclusiva i una creixent precarització de les condicions laborals que afecta especialment a les dones, en el marc d'una professió no regularitzada encara a nivell estatutari.

Per això vam decidir realitzar, amb el suport de l'ICD, una enquesta (**annex 1**), de contesta anònima, que s'ha distribuït, principalment a través dels comitès d'empresa, a 51 mitjans de comunicació de l'àmbit català i a través de la llista d'afiliades al SPC, de sòcies de Grup de Periodistes Digital i de l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya.

S'ha de ressaltar la dificultat per definir quantitativament l'univers exponencial de l'enquesta, ja que no hi ha registres fiables de quantes dones periodistes treballen a Catalunya, tot i que, un 34% dels qüasi 800 afiliats al Sindicat de Periodistes de Catalunya, 232, són dones i, segons l'estudi sobre la professió periodística elaborat pel Col·legi de Periodistes de Catalunya i l'Institut Opina l'any 2000 (<http://www.periodistes.org/cat/ProfessioPerfil.htm>), un 31,8% dels 600 periodistes entrevistats eren dones.

Per una altra banda, s'ha de tenir en compte el gran número de dones periodistes que no treballen contractades als mitjans, sinó com a free-lances o col·laboradores sense contracte i a les quals és molt difícil accedir-hi. Així doncs, les 98 periodistes que finalment han respòs l'enquesta pensem que constitueixen una bona mostra de les dones periodistes de Catalunya, al menys d'aquelles que hi treballen amb una relació laboral regulada als mitjans.

Perfil personal

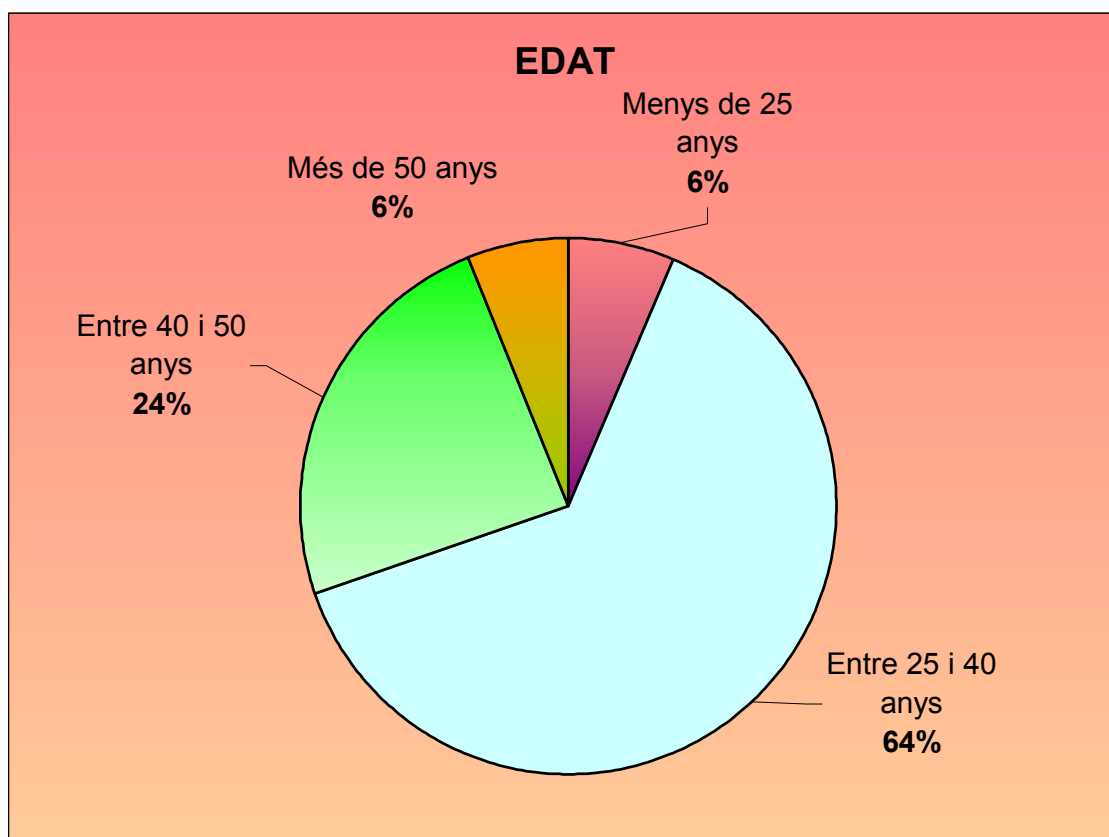
Primer de tot, em volgut saber el perfil familiar i laboral de les dones periodistes catalanes i per això la primera part de l'enquesta és una fitxa personal amb respostes objectives sobre la seva situació familiar i també dins de la professió.

Quant a l'edat (**gràfic 1**), es ressalta que la majoria de les enquestades, un 64%, tenen una edat entre els 25 i els 40 anys, sent també bastant important el número de dones entre els 40 i 50 anys, un 24%, i més minoritari el número de dones de menys de 25 anys i de més de 50 (un 6% cada categoria).

Aixó resulta de gran interès, ja que es pot preveure que la majoria de les dones que han respòs es troben en l'edat mitjana per tenir fills i/o per tenir cura dels propis pares.

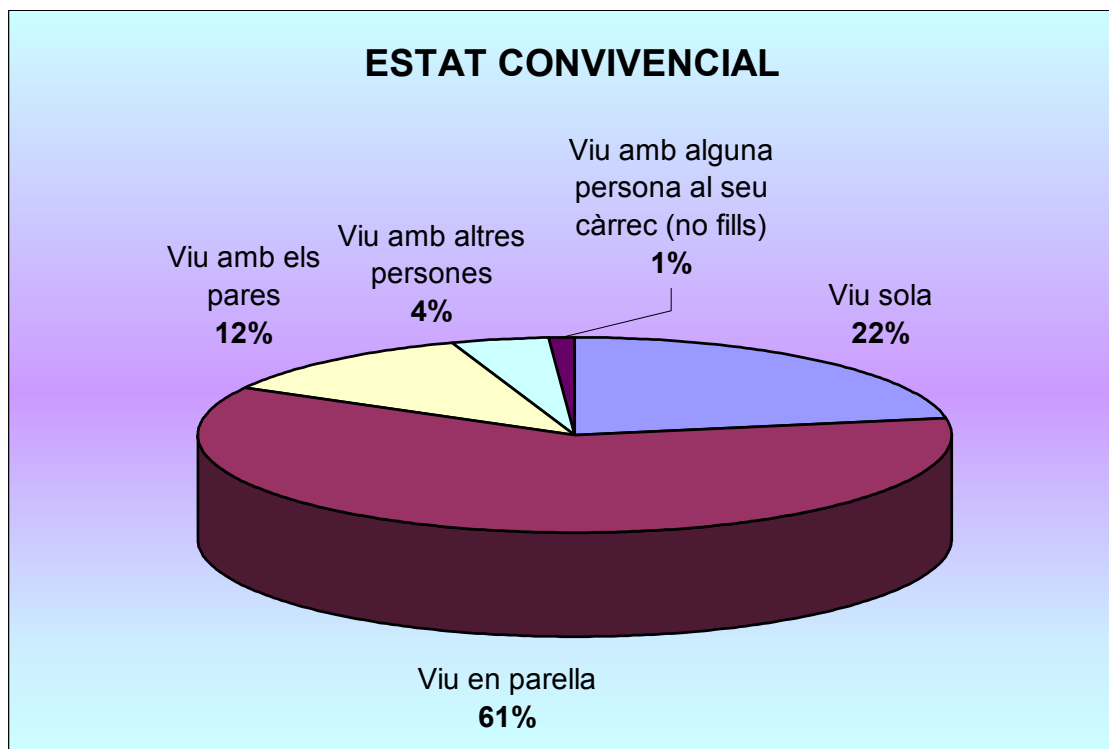
Una altra pregunta clau és la de l'estat convivencial (**gràfic 2**). En aquest sentit, també són àmplia majoria les dones periodistes que viuen en parella, 61%, seguides per les que viuen soles (22%) i les que encara viuen amb els pares, 12% i sent minoritari el percentatge de les que viuen amb altres persones (4%) i les que viuen amb altres alguna persona al seu càrrec que no siguin fills.

Gràfic 1

Lligada a aquesta pregunta està el número de fills de les enquestades. Aquesta també és una dada d'interès, ja que, de les 98 enquestades, només 43 tenen fills i, d'aquestes, només dues tenen més de 3 fills, 25 tenen 2 fills i 16, només 1 (gràfic 3)

Gràfic 2

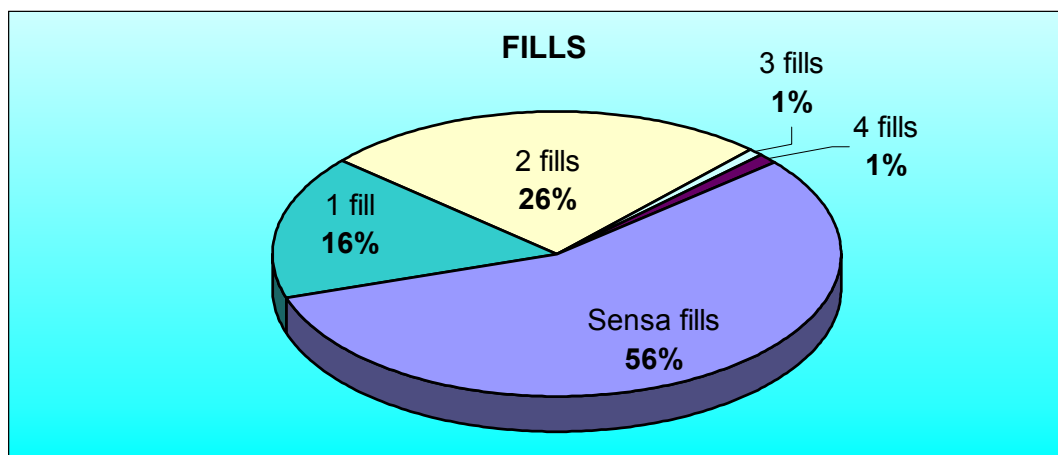
Perfil laboral

Passant al tipus de mitjà on treballen (**gràfic 4**), les enquestades treballen majoritàriament a un mitjà escrit, un 45%, de les quals un 24% ho fan a la premsa escrita diària i un 21% a revistes o altres publicacions periòdiques no diàries. A continuació tindriem les periodistes treballant a la ràdio (15%), a gabinets de comunicació (14%) i a la televisió (12%), sent minoritari el número de enquestades contestades per dones treballant a mitjans digitals (6%) i a mitjans locals (4%), percentatges que es corresponen bastant als totals de periodistes treballant a aquests tipus de mitjans.

Quant al càrrec que tenen a aquests mitjans (veure **Annex 2**) i tot comptant que hi ha algunes periodistes que tenen més d'un càrrec o que treballen a més d'un mitjà, es pot destacar que només 16 de les 98 enquestades tenen un lloc directiu o de més alta responsabilitat a un mitjà, com ara redactores en cap (7 persones), sobs-directores (2) o directores de mitjà (5) mentre que la gran majoria tenen la categoria de redactores (56). Té aquest repartiment de càrrecs a veure amb les dificultats de conciliar la vida familiar i laboral, potser?

En allò que es refereix la relació laboral de les dones enquestades (**gràfic 5**) amb les empreses periodístiques, la majoria tenen un contracte laboral (86%) i nomès un 12% no tenen cap tipus de contracte. Aquesta dada era previsible, ja que qüasi totes les enquestades estan treballant a redaccions de mitjans de comunicació, perquè l'enquesta, per raons òbvies de dificultat d'accès, no s'ha pogut fer arribar a moltes dones periodistes que treballen sense estar registrades en cap empresa, tant per ser el que anomenem "plantilla encoberta" o per ser free-lances.

Gràfic 3

Quant al tipus de contracte (**gràfic 6**), s'ha de dir que el 75% tenen un contracte indefinit, enfront del 7% amb un d'obra i servei i nomès un 3% amb un de temporal, raó de més per poder reclamar a les empreses els drets que els hi corresponen en allò que hi té a veure amb la conciliació de la vida familiar i laboral de les treballadores.

Per una altra banda, hi trobem un 11% de col·laboradores regulars i un 3% de free-lance, fet que reflexa altre cop la dificultat d'accès a aquests col·lectius de periodistes.

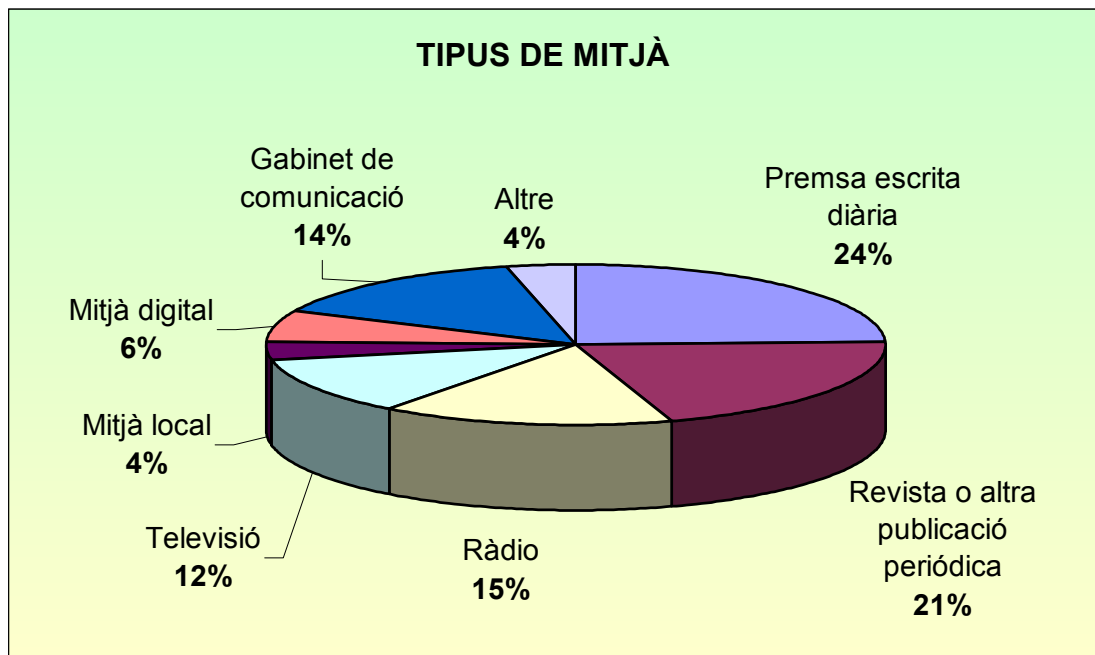
La darrera pregunta de la fitxa personal és referent a la seva afiliació a algun sindicat, que dona com a resposta (**gràfic 13**) que un 34% si són afiliades a algun sindicat, mentre que la majoria, un 64%, no ho són.

Coneixement i accés real a les mesures de conciliació de la vida familiar i laboral

Tot entrant en l'enquesta en sí, primer hem preguntat (**gràfic 7**) si coneixien la llei de conciliació de la vida laboral i familiar i la resposta és més que sorprenent: 64% no coneixen la llei, mentre que un 34% si que la coneixen.

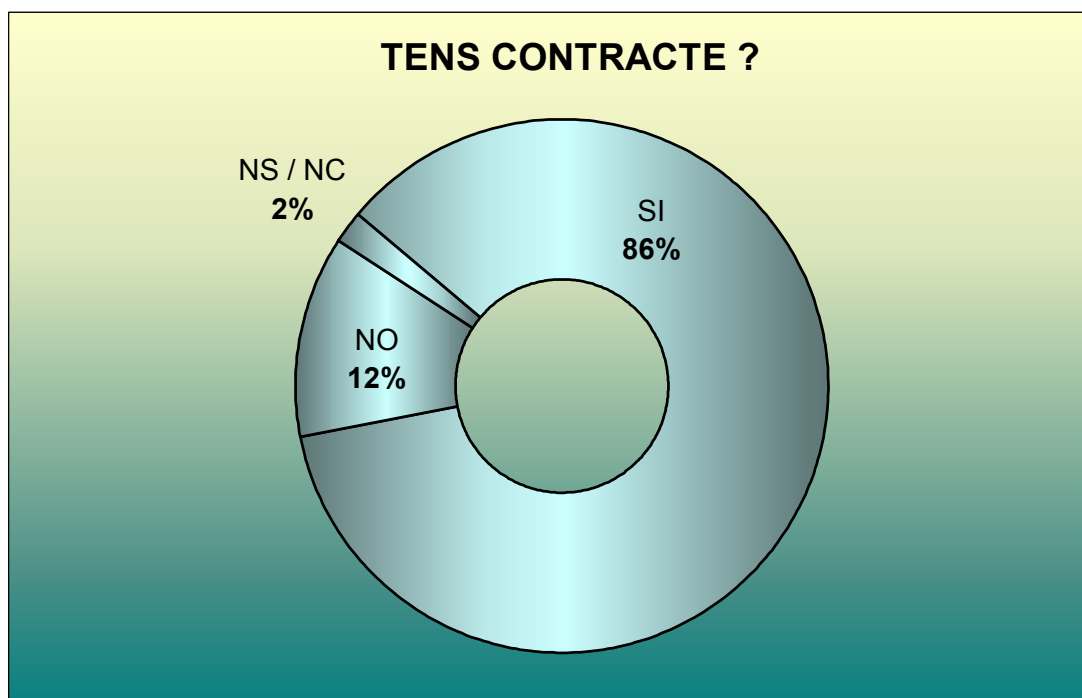
Aquesta dada és important si es té en compte que, si no es coneix la llei, no es poden reclamar certes mesures.

Gràfic 4

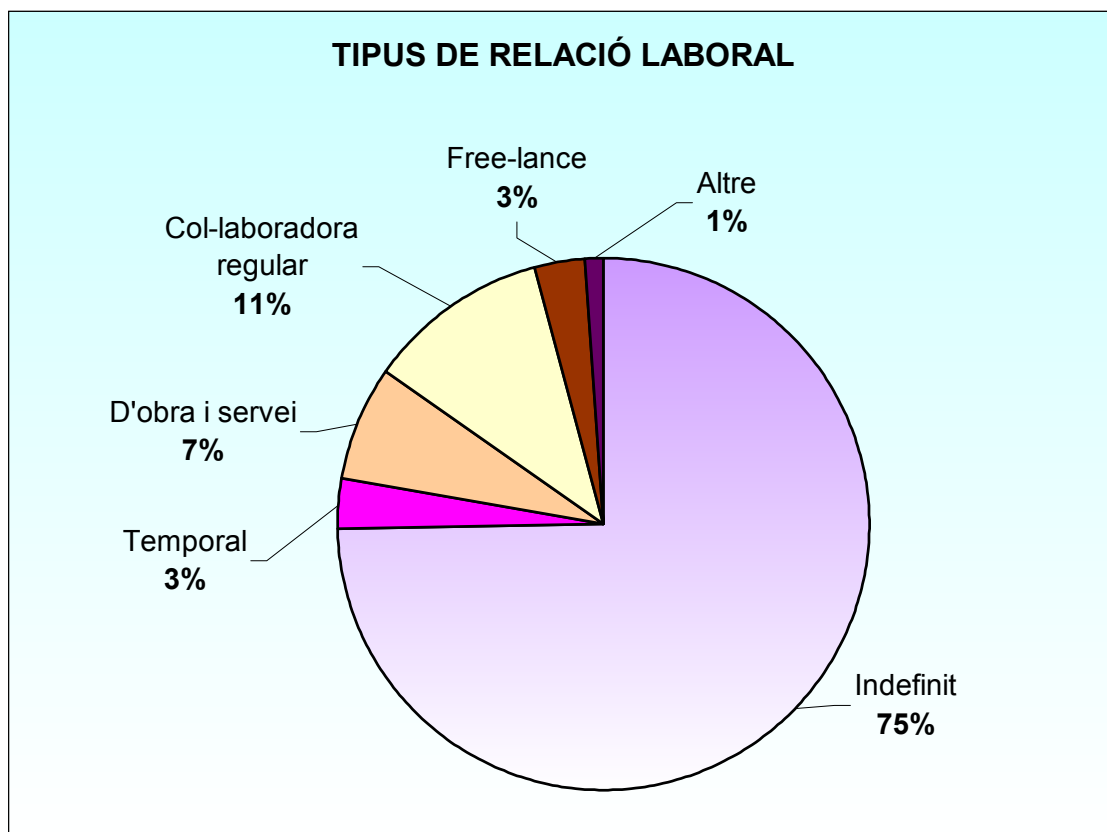
A continuació hem volgut saber quines són les facilitats que les empreses periodístiques ofereixen als seus treballadors per tal de conciliar vida laboral i familiar (**gràfic 8**).

Gràfic 5

La mesura més oferta és la de reducció de jornada, 24%, seguida de permisos per absències justificades (20%) i de excedències laborals (19%), seguit pels horaris flexibles (12%) i acabant per el mínim 2% dels descomptes en serveis i l'1% d'altres no especificats. El que crida més l'atenció és el 12% d'aquestes empreses que no ofereix cap facilitat i també el 10% d'enquestades que no saben quines facilitats ofereix la seva empresa.

Gràfic 6

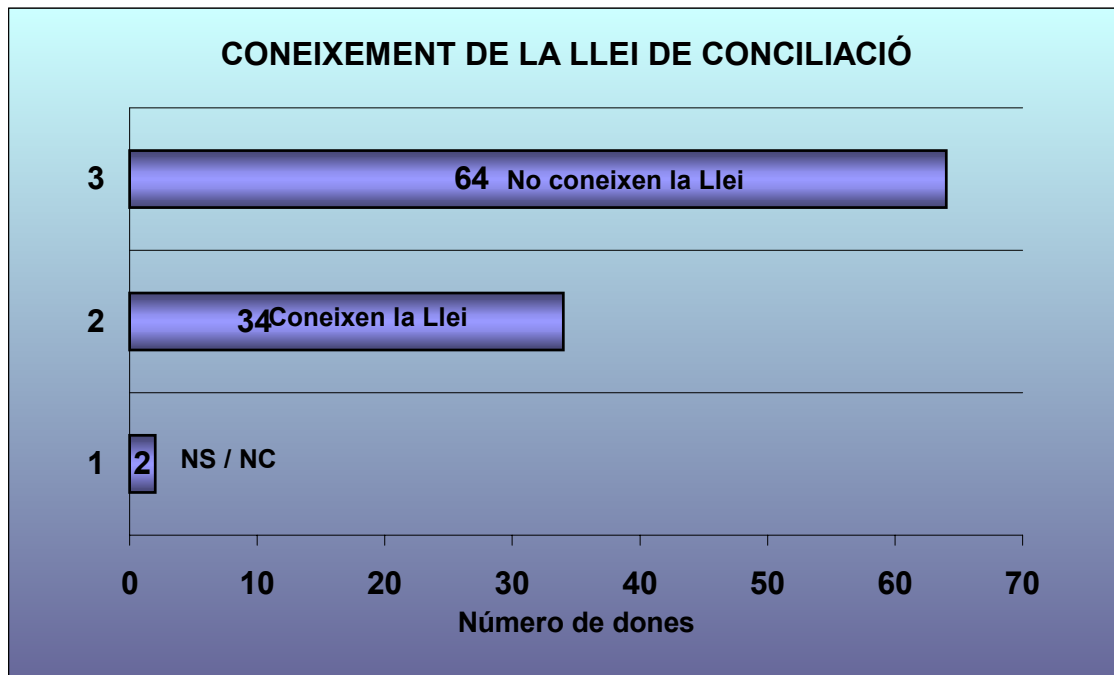
Problemàtica per conciliar vida familiar i laboral i mesures que es demanden

Quant a la problemàtica per conciliar vida laboral i familiar (**gràfic 9**), amb la possibilitat de puntuar del 0 al 10 segons ordre d'importància dels problemes a nivell personal, el que ha obtingut major puntuació ha estat el de l'horari de feina molt extens, amb 572 punts, comprensible des del punt de vista dels llargs horaris habituals a la professió periodística. En segon lloc, però molt seguit de la incompatibilitat horari feina/horari escola fills i de la dificultat de gestionar el temps, està la manca d'un horari fixe (490), també bastant inherent, desafortunadament, al desenvolupament actual de les tasques periodístiques.

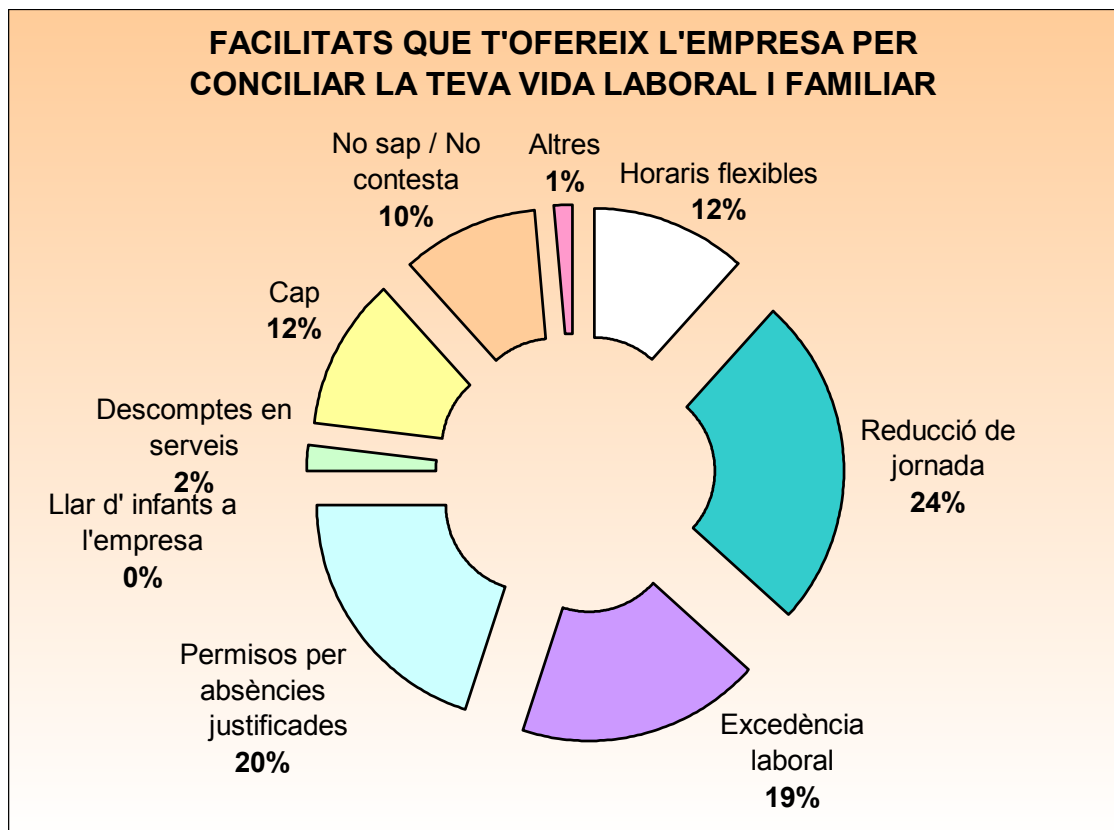
Després d'aquests problemes, els principals, també tenen importància el temps de desplaçament casa-feina (313), i d'altres aspectes menys relacionats amb la dinàmica laboral i que donen molt a pensar sobre les dinàmiques de la nostra

societat: la manca de suport del cap i dels companys de feina (280 punts) i la manca de suport de la família i/o la parella (186 punts).

Gràfic 7

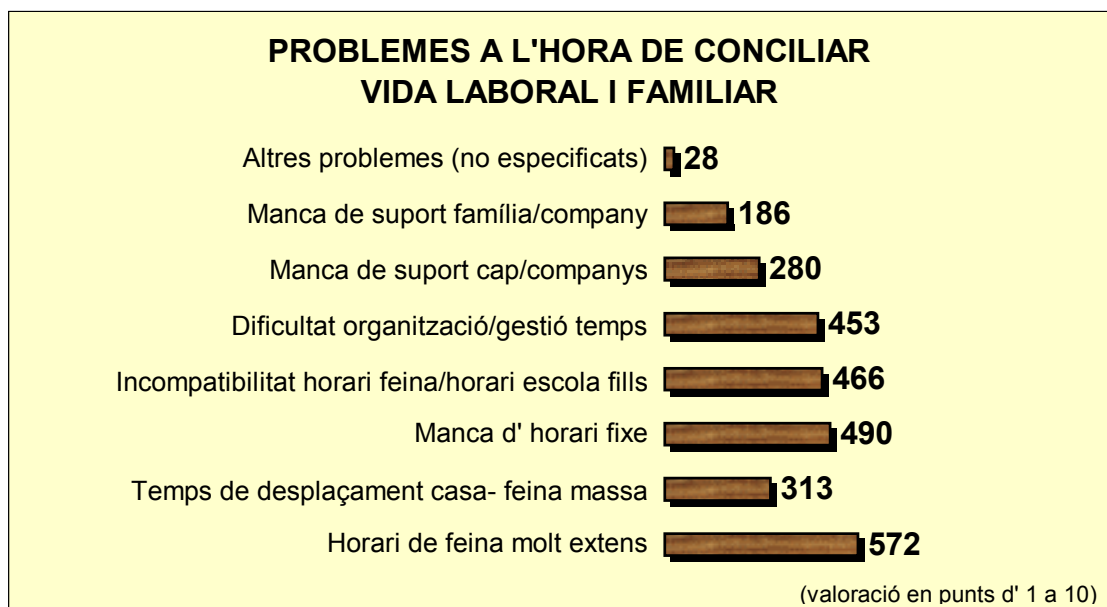
Gràfic 8

Davant d'això, s'han plantejat unes quantes mesures, tot i que pot haver-ne unes altres, les que més habitualment es demanen i que també són ofertes per part de les empreses o bé per l'administració pública (**gràfic 10**).

En aquesta pregunta també s'havia de valorar del 1 al 10 per ordre de consideració més prioritària. En aquest sentit, els resultats no difereixen molt dels de les problemàtiques a fer front. Horaris més flexibles és la mesura considerada més prioritària (670 punts), seguida de la reducció de jornada (602) i de més ajuts econòmics per part d'institucions públiques (596 punts). De tota manera, s'ha de dir que totes les mesures proposades han tingut bastant acceptació, no havent-hi gran diferència entre l'augment de salaris (571), l'allargament del permís de maternitat/paternitat (505), els "bonus guarderia" o ajuts per a la llar d'infants ((503) i el tenir més serveis socials d'atenció a l'infància, gent gran, discapacitats o gent amb dependència (477). Els últims de la llista serien el disposar de llars d'infants a les empreses (404 punts) i les excedències laborals (378 punts).

Gràfic 9

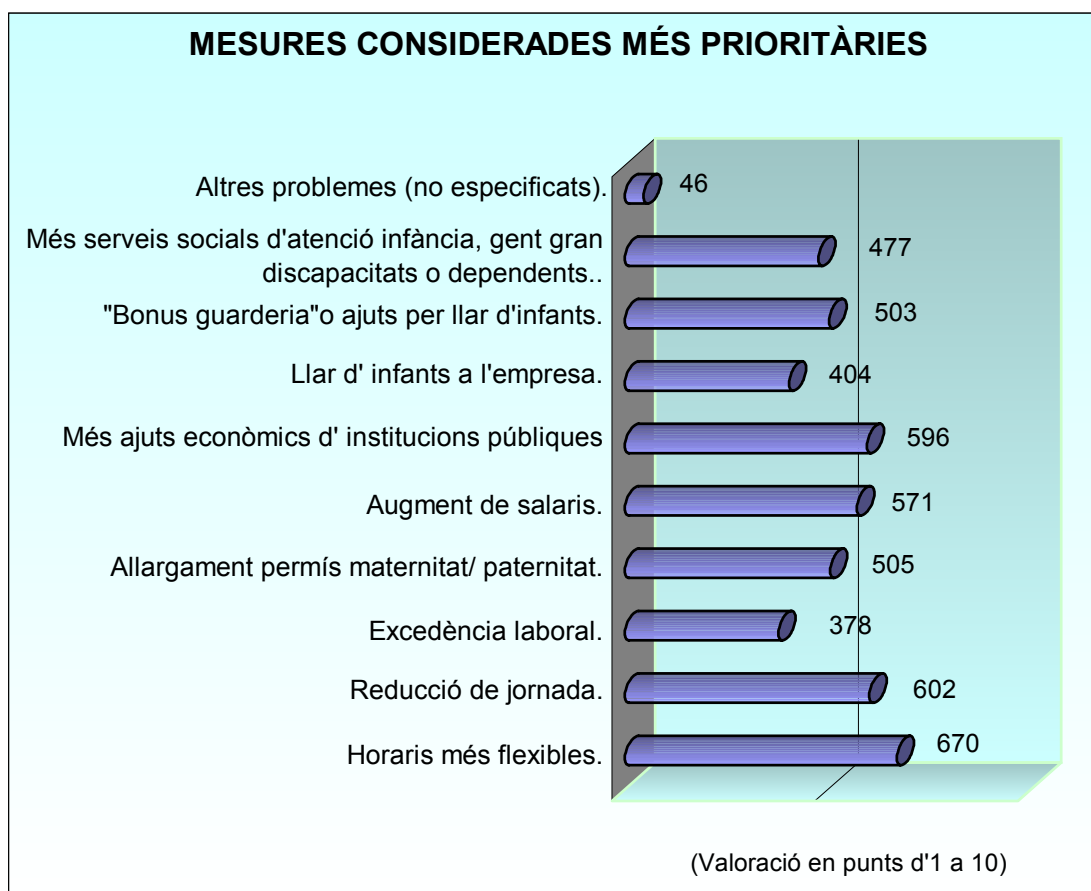
Qüestions claus

Com a de les preguntes clau, vam plantejar la qüestió: "Creus que la maternitat o l'atenció a d'altres familiars limita la teva carrera professional?" (**gràfic 11**). La resposta "molt" ha esta aclaparadora, amb un 85% de les enquestades afirmant que aquests fets limiten molt la seva vida professional. Per una altra banda, hi ha un 13% que considera que "poc" i només un 2% que pensa que "res".

La darrera pregunta ha estat "A on aniries en cas de consulta o ajut en temes de conciliació?" (**gràfic 12**). En aquest cas la resposta més triada ha estat la del Sindicat Professional, amb un 31%, seguit pel Col·legi professional i l'Institut Càtala de la Dona, ambdós amb un 15%. A continuació ens trobem amb Sindicats generalistes (12%), advocat particular (11%) i, tancant el llistat, les

associacions de dones (7%), Benestar Social (5%), Associacions professionals (3%) i Altres (1%).

Gràfic 10

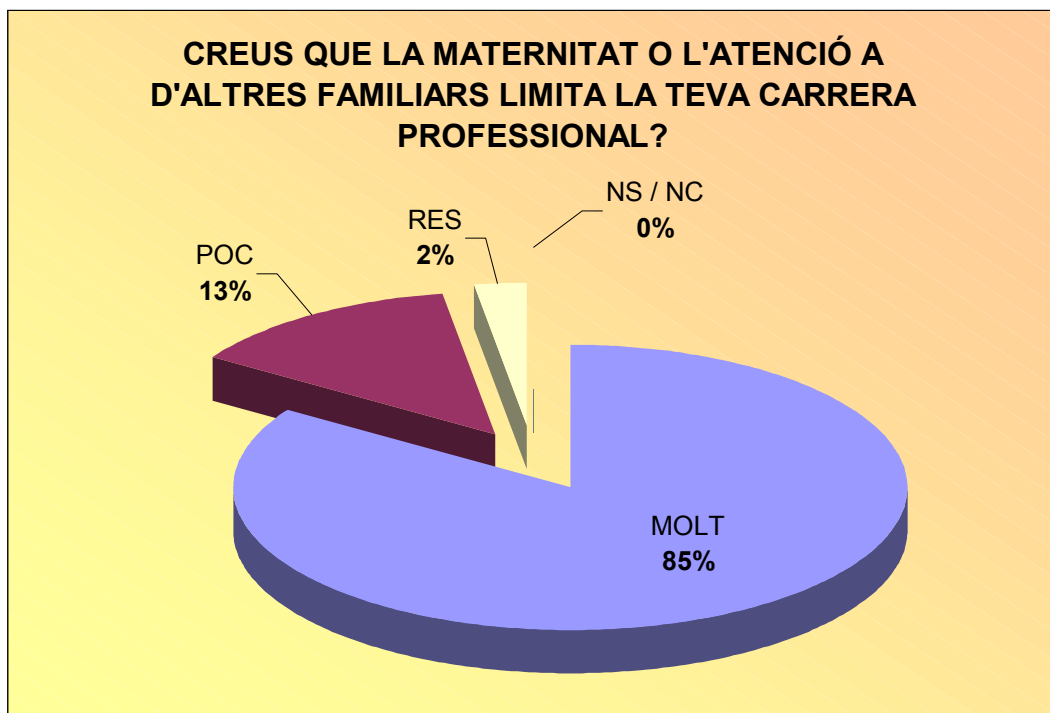
Les periodistes tenen la paraula

Per finalitzar l'enquesta, es plantejava un espai obert on fer els comentaris que les enquestades volguessin. La participació ha estat elevada i moltes dones han deixat ben palesa la seva opinió i la seva preocupació pel tema de la conciliació. A continuació, detallem alguns dels comentaris, que creiem que no cal que siguin explicats:

- "M'agradaria disposar d'un horari que anés més acord amb la vida escolar i familiar. Sé que és difícil en aquesta feina, però no impossible amb la voluntat de l'empresa"
- "la reducción de jornada por maternidad está reconocida por la ley de conciliación, pero los empresarios raramente acceden de buen grado y presionan por todos los medios posibles para que vuelvas cuanto antes a tu horario normal. Falta más sensibilización al respecto."
- "Ir a buscar a tu hijo al colegio muy de vez en cuando es un verdadero privilegio; tampoco parece normal, no?"

- “les dones som les úniques que podem tenir fills i se’ns discrimina totalment a l’entorn laboral. Des de perdre el lloc de treball quan anuncies que estàs embarasada fins a quedar rellegades al lloc més baix de nivell quan exigeixes la reducció de jornada que et correspon. Passa això amb els homes?”

Gràfic 11

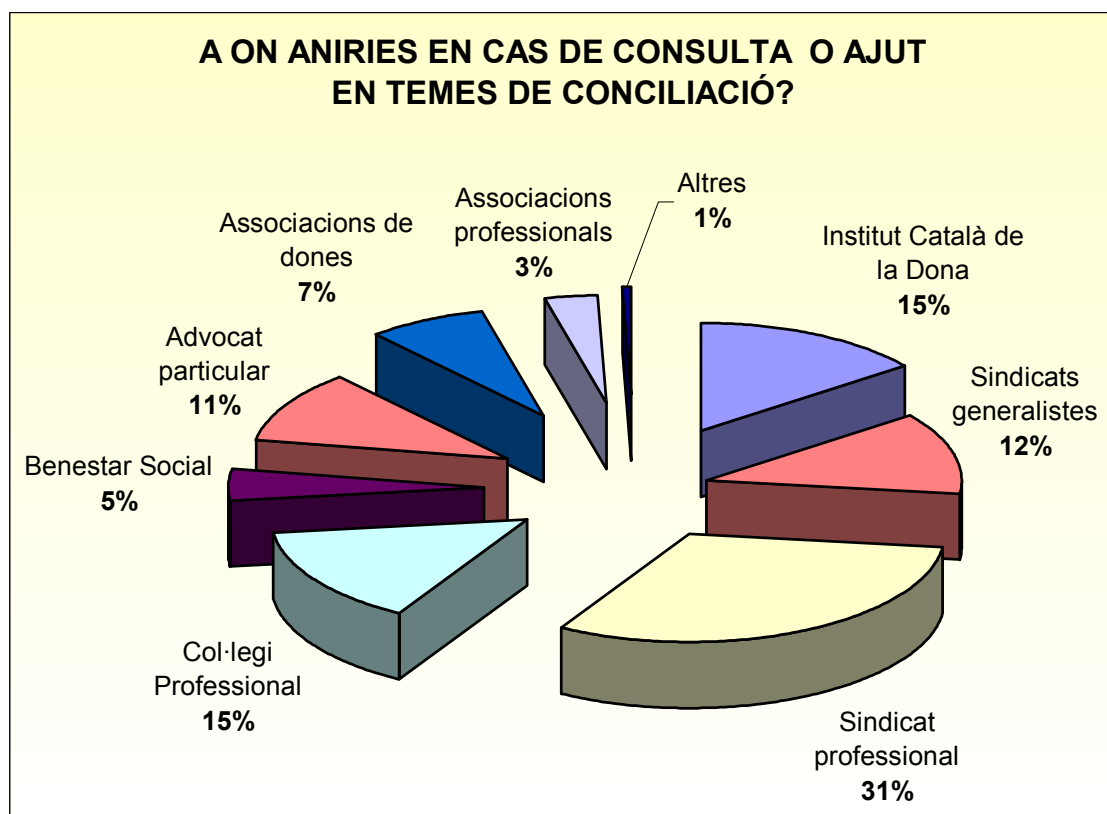

- “trobo injust que l’Estat doni ajudes a les dones treballadores; i si a una dona l’han fet fora de la feina per quedar-se embarasada? Com pot cobrar l’ajut de l’Estat?”
- “en el nostre departament falta la voluntat per part dels caps de donar importància a les dificultats per conciliar horaris. Jo, que tinc un fill de 5 anys, treballo de 2 a 9 per la tarda per la raó de que, al despatx, al matí, “no hi ha ordinadors”, en canvi, l’antiguitat a l’empresa dona preferència per escollir horaris a gent amb fills ja adults..!”
- “el problema de les dones de més de 45 anys no són els fills, sino els pares i mares. I és més difícil de solucionar i molt poc gratificant, emocionalment parlant”
- “Aquesta enquesta nomès té sentit per persones amb un contracte fixe. Per a la resta, no pots utilitzar cap d’aquests drets si vols mantenir la feina”
- “Crec que el problema de fons està en el masclisme pur i dur dels nostres companys homes de professió, que mensypreen la vida privada.

Encara té massa pes aquella estúpida sentència de que “el periodisme és un sacerdoci”

- “ni els horaris ni els salaris d’aquesta professió propicien una maternitat adequada, és més, no permeten ni una vida tranquil·la ni satisfactoria. Encara es té molt la idea que el periodista és una persona que no descansa mai i que viu només per a la seva professió”
- “la dona ja té contractes més precaris que els homes en general, per la qual cosa, aquesta llei, malgrat la considero necessària, pot incidir encara més en aquesta situació de marginació que patim les dones a la feina”
- “que estic a punt de quedar-me sense feina i que és la inestabilitat laboral d’aquest sector la principal culpable de que m’estigui pensant tant tenir fills”

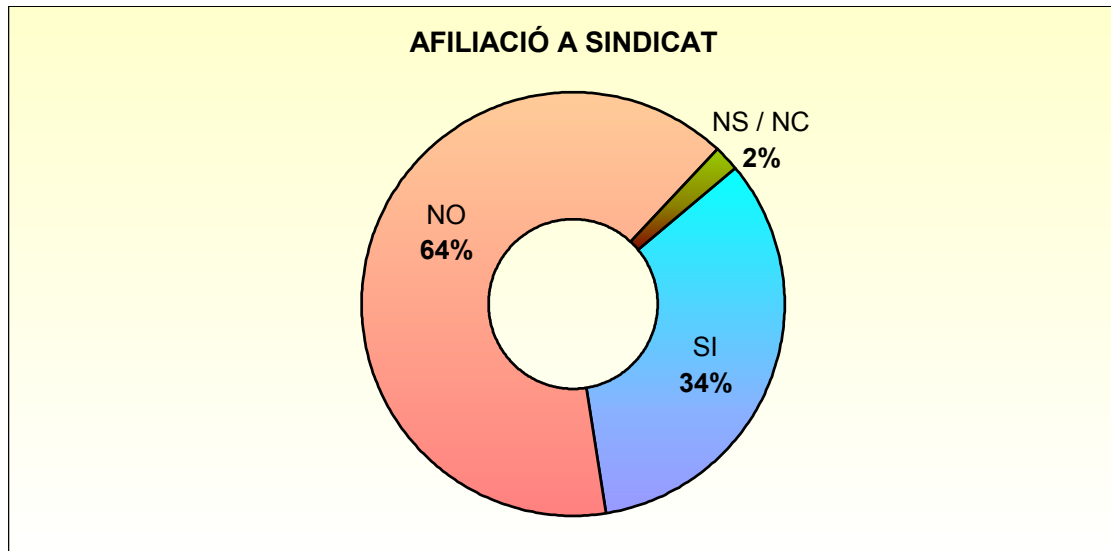
Gràfic 12

- “voldria remarcar la injustícia que les mesures més generalitzades (reducció de jornada, excedència) sempre comporten una penalització als ingressos dels treballadors i que aquesta injustícia recau en el 99% dels casos en la dona”.
- “fins a quin punt la feina periodística permet a les dones continuar amb la seva formació? Fins a quin punt el treball altera les relacions socials (amistats, relacions sentimentals..) degut a horaris i càrrega de treball?”

- “falta més voluntat política per fer complir la llei de conciliació a les empreses i més conscienciació dels propis treballadors/es envers aquest problema. També cal regular la professió per tal que tothom tingui un contracte digne o uns drets que es puguin reclamar; ara per ara, si ets free-lance, no pots reclamar res de res”

Gràfic 13

A mena de conclusions

Creiem que les dades obtingudes a l'enquesta són bastant entenedores per si mateixes; tantmateix, podem constatar un perfil de dona periodista jove, vivint majoritàriament en parella, qüasi la meitat d'elles amb fills, encara que pocs, moltes amb contracte fixe, però patint una sèrie de problemàtiques quant a la conciliació de la vida laboral i familiar, qüasi totes relacionades amb els horaris de feina massa extensos i el pes de la “doble jornada” que no tenen la suficient resposta per part de les empreses, les administracions públiques i també per part dels companys de feina i de vida.

Enfront d'això, si més no, ens cal una reflexió profunda i una acció precisa, en un tema que ens interessa a tots, homes i dones, no només en el si de la professió periodística, dels propis mitjans, els seus comitès d'empresa i de les organitzacions professionals i sindicals, sinó també en el si de la nostra societat, totalment absorbida per l'anomenat “total work” o treball total que posa com a centre de la nostra vida el treball i la producció, per sobre de tot. Com es reflexa en el llibre *Malabaristas de la vida* (Ed. Icaria, 2003), realitzat pel grup de treball interdisciplinari “Dones i treballs”, creiem necessari una nova organització de la societat on “el centre dels objectius socials, polítics i econòmics hauria de ser la vida humana i les diverses activitats haurien de girar entorn a aquest objectiu primer”. Comencem a buscar solucions, doncs, i a reclamar el que ens pertoca.

Barcelona, desembre 2003.

Annex 1: La encuesta

Enquesta a les dones periodistes de Catalunya sobre la Conciliació de la vida laboral i familiar

Fitxa personal:

Edat:

- a) Menys de 25 anys
- b) Entre 25 i 40
- c) Entre 40 i 50
- d) Més de 50 anys

Estat convivencial (pots triar més d'una resposta):

- a) Vius sola
- b) Vius en parella
- c) Vius amb el pares
- d) Vius amb altres persones que no són ni parella ni familia
- e) Vius amb alguna persona al teu càrrec (no fills)
- f) Tens fills? - Si Quants?
- No

Tipus de mitjà:

- a) Premsa escrita diària
- b) Revista o altra publicació periòdica
- c) Ràdio
- d) Televisió
- e) Mitjà local
- f) Mitjà digital
- g) Gabinet de comunicació
- h) Altre

Càrrec:

Quina relació laboral tens amb l'empresa o empreses per qui treballes ?

- Tens contracte?
 - No
 - Si De quin tipus?
 - Indefinit
 - Temporal
 - D'obra i servei
 - Col·laboradora regular
 - Free-lance
 - Altra:

Estàs afiliada a cap Sindicat ?

Qüestionari:

1- Coneixes la llei de Conciliació de vida laboral i familiar?

- Si
- No

2- Quines facilitats t'ofereix la teva empresa per tal d'ajudar a conciliar la teva vida laboral i familiar?

- a) Horaris flexibles
- b) Reducció de la jornada
- c) Excedència laboral
- d) Permisos per absències justificades
- e) Llar d'infants a l'empresa
- f) Descomptes en serveis
- g) Cap
- h) No sap/no contesta
- i) Altres:

3- Amb quins problemes específics et trobes a l'hora de conciliar treball i família o vida privada? Puntúa de l'1 al 10 sent el 10 el principal problema:

- a) Horari de feina molt extens
- b) Temps de desplaçament casa-feina massa llarg
- c) Manca d'un horari fixe
- d) Incompatibilitat horari feina/horari escola fills/es
- e) Dificultat per organitzar-se o gestionar el temps
- f) Manca de suport dels meus companys o cap
- g) Manca de suport del meu/company/a i/o la meva família
- h) Altres:

4- Quines d'aquestes mesures consideraries més prioritàries per tal de conciliar millor la teva vida familiar i laboral ? Puntúa de l'1 al 10 per ordre d'importància sent el 10 el més important.

- a) Horaris més flexibles
- b) Reducció de jornada
- c) Excedència laboral
- d) Allargament permís de maternitat/paternitat
- e) Augment de salaris
- f) Més ajuts econòmics per part de l'estat i/o governs locals i autonòmics
- g) Llar d'infants a l'empresa
- h) « bonus guarderia » o ajuts per pagar llar d'infants
- i) Més serveis socials d'atenció a l'infància, a la gent gran i a les persones amb discapacitats i/o dependència
- j) Altres:

5- Creus que la maternitat o l'atenció a d'altres familiars limita la teva carrera professional?

- Molt
- Poc
- Res
- No sap/no contesta

Annex 2:

CÀRRECS		LLOCS DIRECTIUS	
Redactores	56	Redactores cap	7
Redactores cap	7	Caps de premsa	2
Col·laboradores	3	Directores	5
Reporteres	1	Sotsdirectores	2
Free-lance	3		
Caps de secció	1		
Productores	2		
Presentadores	1		
Executives de comptes	5		
Caps de premsa	2		
Directores	5		
Sotsdirectores	2		
Auxiliars de redacció	2		
Responsables de comunicació	2		
Coordinadores editorials	1		
ENG	5		
Corresponsals	3		
Altres	2		
TOTAL: 103		TOTAL: 16	
(*) Algunes dones tenen més d' un càrrec.			